

FUNDACIÓ PRIVADA
OBSERVATORI ESTEVE DURAN

Butlletí de l'Observatori

Número 15 – juny 2012

Observatori Esteve Duran
Montseny 46, Urbanització El Montanyà
08553 Seva
butlleti@foed.org

HIEROFANIA

Una hierofania és un terme modern, encunyat al passat segle XX pel filòsof romanès Mircea Eliade, que serveix per denominar la manifestació d'allò sagrat a través d'objectes del nostre món quotidià, que per si mateixos no tenen cap connotació mística: una pedra, un arbre, un lloc. En les societats antigues, la naturalesa podia revelar-se com quelcom sagrat en multitud de manifestacions. Reis, la identitat dels quals ha

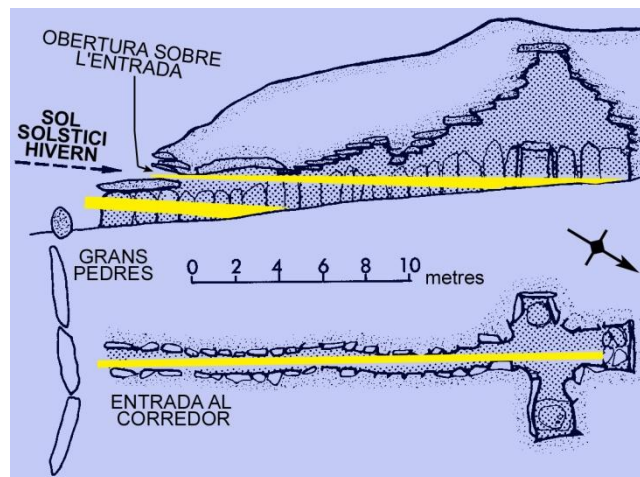

El túmul de Newgrange, vist des de l'entrada.

esborrat el pas del temps, ordenaven construir monuments que permetessin un contacte amb les forces que regien l'Univers, amb els déus, a través de hierofanies produïdes per elements com la llum i les ombres, que es conjugaven en moments especials per manifestar una relació transcendental. Ara que ve el període estival, proposem la visita de dos d'aquests llocs diferents per a aquells que els hi estigui de pas. Són Newgrange a Irlanda i el Panteó d'Agripa a Roma. Un produeix una hierofania fantàstica. La funció del segon és motiu d'especulació, però no per això deixa de ser un lloc magnífic.

Newgrange és, possiblement, la construcció de grans dimensions amb propòsits astronòmics més antiga del món. El visitant es trobarà amb un gran túmul, construït durant el neolític, d'uns 75 metres de diàmetre i uns 12 d'altura. La seva antiguitat és de 5000 anys, 500 anys més antic que les piràmides d'Egipte, i 1000 anys anterior a Stonehenge. El túmul cobreix una galeria de pedra de gairebé 20 metres de llarg que acaba en una cambra en forma de creu. Els arqueòlegs no tenen

clar quina era la finalitat del monument. Aquesta podia ser de caràcter funerari, però potser es tracti d'un antic temple en el qual es rendia culte

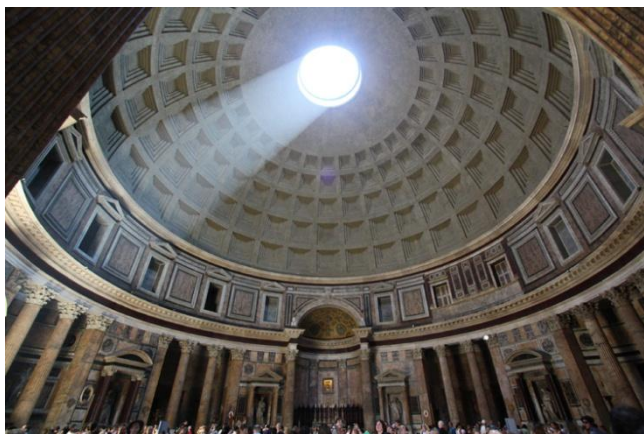

Durant la sortida del sol en el solstici d'hivern, els rajos solars il·luminen el fons de la galeria del túmul de Newgrange.

al Sol. La galeria, lleugerament ascendent i ondulada, segueix el pendent del turó sobre la qual es troba el túmul fins a la cambra cruciforme. El més extraordinari de tot, com es va verificar el 1967, és que durant el solstici d'hivern, la llum del sol naixent entra per una obertura rectangular situada sobre l'entrada i arriba fins al fons il·luminant la cambra cruciforme. La resta de l'any la llum solar mai penetra fins al fons de la galeria, i per l'entrada principal el Sol mai il·lumina el fons del túmul. L'efecte és extraordinari ja que tot el passadís i especialment la cambra final queden il·luminats per la llum groguenca del Sol. Es tracta d'una atracció turística important, i com que el fenomen només es produeix una vegada a l'any, s'ha situat una llum artificial, que durant les visites guiades dels turistes simula l'efecte real. De totes maneres, els visitants poden inscriure's en un sorteig en el qual poden ser escollits per presenciar l'efecte real durant la sortida del sol en el solstici d'hivern, i que es veu durant set dies al voltant del 21 de desembre.

El Panteó d'Agripa a Roma, és un dels monuments millor conservats del món antic. Originalment va ser construït per Marco Vipsanio Agripa, amic d'August, però va sofrir un parell

d'incendis i l'edifici que ha arribat fins als nostres dies és una reconstrucció de l'emperador Adrià del segle II. L'interior de l'edifici sobte i consisteix en una cúpula de 43 metres de diàmetre suportada per una estructura cilíndrica guarnida amb nínxols i columnes. La cúpula s'ha mantingut indemne durant gairebé 2000 anys, i únicament amb l'arribada de tècniques i materials de construcció moderns es va superar en dimensions al segle XX. El Panteó s'ha conservat pràcticament intacte gràcies a que al segle VII es va convertir en una església. No està molt clara quina va ser la seva finalitat exacta. Segons autors antics, el temple va ser inicialment edificat per a glorificar a la família Júlia a la qual pertanyia August, i estava dedicat en particular als déus Mart i Venus, deïtats ancestrals de la primera dinastia d'emperadors romans. Ens han arribat notícies de que, l'estàtua de Venus que hi havia a l'interior, tenia arracades fetes amb perles que van pertànyer a Cleòpatra. Alguns historiadors moderns pensen que l'edifici d'Adrià estava dedicat a les divinitats celestes representades per déus: el Sol identificat amb Apol·lo, la Lluna amb la deessa Diana, i els planetes (déus) Mercuri, Venus, Mart, Júpiter i Saturn. La majestuosa cúpula es troba oberta en la seva part superior per un òcul de nou metres de diàmetre per on passa la llum del sol. És l'única obertura i font de llum natural que té l'edifici. La llum solar, en forma d'un enorme cercle brillant, es passeja per la superfície més fosca de la cúpula a mesura que transcorre el dia.

Interior del Panteó d'Agripa a Roma.

Només podem especular sobre la finalitat exacta del Panteó. Alguns creuen que la cúpula representa el cel, dominat pel sol que governa passejant-se pel seu interior. Un fet interessant és que l'altura del cercle de llum solar projectat

sobre l'interior varia amb l'època de l'any. Amb l'arribada de l'equinocci de primavera la llum solar arriba a la base de la cúpula al migdia. Com l'entrada del temple està orientada cap al nord, a partir de l'equinocci de primavera el sol il·lumina l'entrada durant les hores centrals del dia. Per això alguns estudiosos creuen que durant aquestes dates l'emperador entrava en el temple il·luminat pel Sol. Probablement mai sabrem quina va ser la finalitat exacta dels seus constructors, però si el lector va a Roma a l'estiu i visita el Panteó d'Agripa, aconsello fer-ho durant el migdia local (cap a les 13:15) quan el sol il·lumina l'entrada.

La llum del Sol projectada sobre la cúpula del Panteó.

Enrique García Melendo.
Observatori Esteve Duran.

* * *

Si voleu rebre aquest butlletí en format electrònic, podeu enviar un correu a l'adreça butlletí@foed.org amb l'assumpte "Vull rebre el butlletí de l'OED". Si coneixeu a altres persones interessades en rebre aquest butlletí també seran ben vingudes.